

Jaarverslag 2021

Bijzondere leerstoel
'Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid,
met bijzondere aandacht voor de psychiatrie'

ingesteld door het

KSGV – kenniscentrum voor
levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid

bij de

leerstoelgroep Humanistisch geestelijke verzorging studies voor een plurale samenleving
van de Universiteit voor Humanistiek

VOORAF

Het KSGV– *kenniscentrum voor levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid* is een studievereniging die zich richt op de relatie tussen levensbeschouwing en geestelijke gezondheid. Een belangrijk streven van het KSGV is het bevorderen van een geestelijk gezonde omgang met levensbeschouwing en zingeving. Het KSGV wil deze doelstelling realiseren door studiebijeenkomsten, publicaties, onderzoek, deskundigheidsbevordering, en door het instellen en instandhouden van bijzondere leerstoelen. Het KSGV onderneemt zijn activiteiten vanuit een christelijke inspiratie. De bijzondere leerstoel ‘Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid, met bijzondere aandacht voor de psychiatrie’ is sinds 1 oktober 2012 in een omvang van 0.2 fte bezet door dr. Arjan W. Braam. De bijzondere leerstoel is ondergebracht bij de Universiteit voor Humanistiek te Utrecht (UvH) bij de leerstoelgroep Globaliserings- en Dialoogstudies. De leerstoel is per 1 oktober 2017 met vijf jaar verlengd.

Arjan Braam werkt als psychiater in de crisisdienst van Utrecht en als A-opleider psychiatrie bij Altrecht geestelijke gezondheidszorg. De leerstoel voorziet in een wekelijkse inzet van een werkdag per week.

Het curatorium van de leerstoel bestaat uit de leden: mw. prof. dr. G.C. Jacobs (UvH), prof. dr. C.J.W. Leget (UvH) en prof. dr. M.H.F. van Uden (KSGV, voorzitter curatorium).

A. ONDERZOEKSACTIVITEITEN

In het kader van de leerstoel is in 2021 aan diverse onderzoeksprojecten gewerkt:

- kwantitatief empirisch onderzoek over religieuze wanen bij ouderen (hoofdonderzoeker: mw. A. Noort, psychiater) – het derde artikel is gereed gemaakt en ingediend (komt uit in 2022);
- de conceptuele veldverkenning ‘Naar een multidisciplinaire richtlijn religie / spiritualiteit

en geestelijke gezondheidszorg' wordt voortgezet met onderzoek door masterthesis studenten aan de UvH en met werkgroepdiscussies over specificatie van het concept 'zingeving' voor de praktijk van psychische hulpverlening waarover enkele Nederlandse publicaties uitkomen in 2022;

- adviseur en co-auteur bij kwantitatief empirisch onderzoek bij Eleos, gereformeerde GGZ, met als onderzoeksonderwerp 'Religie en suicidaliteit' (dhr. drs. B. van den Brink, psychiater, en dhr. M. Jongkind, MSc, klinisch psycholoog en mw. prof. dr. J. Schaap – Jonker, rector Kennisinstituut Christelijke GGZ);
- kwantitatief empirisch onderzoek over het zes-jaars beloop van positieve en negatieve aspecten van religiositeit (godsbeeld en religieuze coping) en depressieve symptomen bij ouderen in het kader van de Longitudinal Aging Study Amsterdam (LASA); longitudinale analyses zijn verdiept, posterpresentatie op 30 september 2021.

Naast onderzoek in het kader van de leeropdracht werden de volgende onderzoeksactiviteiten ontplooid:

- praktijk-evaluerend onderzoek bij de crisisdienst Utrecht;
- begeleiding van wetenschappelijk onderzoek van arts-assistenten en andere medewerkers van Altrecht GGZ.

B. PROMOTIEBEGELEIDING

In de verslagperiode werden de volgende promotieonderzoeken begeleid:

- mw. drs. A. Noort (zie onder A): 'Religieuze wanen bij ouderen'; met als eerste promotor prof. dr. A.T.F. Beekman (Amsterdam UMC, GGZ Ingeest);
- mw. drs. A. Steen, psychiater: 'Zingeving bij persoonlijkheidsstoornissen – zin zoeken, fragmenten of narratief' (Graduate School van de UvH, aanvang 1 januari 2014), met als tweede promotor prof. dr. G. Glas (VU) en als copromotores mw. dr. C. Schuhmann (UvH) en dr. H. Berghuis (Propersona);

- mw. drs. J. van Nieuw Amerongen Meeuse, arts: ‘The Religiosity Gap: Religious and spiritual care needs in clinical mental health care’ (Graduate School van de UvH, aanvang 1 oktober 2015), met als tweede promotor mw. prof. dr. C. Anbeek (Vrije Universiteit) en als copromotor mw. prof. dr. H. Schaap – Jonker (Vrije Universiteit, KICG); promotie op 9 juli 2021;
- dhr. drs. Dhr. B. van de Brink (Eleos, VUMC): ‘Experience sampling of depression, religion and suicidality’, met als beoogde eerste promotor mw. prof. dr. H. Schaap - Jonker (Vrije Universiteit) - start 2019;
- mw. C. van Outshoven – Stigter, MSc (Graduate School van de UvH, aanvang 1 juni 2020): ‘*Humane* access to emergency mental health care; Towards developing adequate triage and access to emergency mental healthcare in referrals by police’, met als beoogde copromotores dr. A. Niemeijer (UvH) en dr. R. van de Sande (Hogeschool Utrecht);
- Dhr. M. van Veen (Hogeschool Utrecht, UvH): “Facing difficult patients. Towards a more structured interpersonal relationship in community mental health nursing”, met als copromotor dr. B. Koekkoek, Hogeschool Arnhem / Nijmegen;
- Mw. C. Kolner (RIVM, UvH): Preventie in het sociaal domein: op naar een ander discours”, met als tweede promotor prof. dr. em. H. Kunneman (UvH) en copromotor prof. dr. R. Goddens (Hogeschool Inholland).

Voorts is meegewerkt aan de leescommissie en oppositie van het proefschrift:

- dr. H.P. Stulp, Universiteit Leiden, 25-02-2021: Construction and Validation of the Apperception Test God Representations: An Implicit Measure to Assess God Representations.

C. ONDERWIJSACTIVITEITEN

Sedert de aanvang van de leeropdracht werden de volgende onderwijsactiviteiten verzorgd:

- gastdocent over het onderwerp ‘Psychopathology’ binnen het bachelor curriculum van de

UvH (twee ochtenden per studiejaar; internationaal);

- gastdocent ‘Moreel beraad – ggz cultuur en dilemma’s’, master curriculum UvH (één ochtend per studiejaar);
- deelname aan de expertgroep ‘Filosofie, ethiek en levensbeschouwing’ Onderwijsbureau Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie (NVvP) ter voorbereiding van de module Aandachtsgebied Volwassenenpsychiatrie;
- deelname aan de expertgroep ‘Sociale & Spoedeisende Psychiatrie’ Onderwijsbureau NVvP; onderwijs ten behoeve van de opleiding psychiatrie binnen Altrecht en binnen het opleidingsconsortium psychiatrie Midden-Nederland;
- gastcollege Hogeschool Avans Hogeschool, verdiepingsprogramma religie en spiritualiteit, opleiding verpleegkunde (coördinatie dhr. G. Slieker), Webinar ‘Religie, spiritualiteit en GGZ: van godsdienstwaan tot herstelverhaal’, op 29-01-2021 (3x) en wederom op 24-12-2021 (3x);
- begeleiding eindreferaten (op het onderwerp levensbeschouwing / zingeving) voor aios psychiatrie:
  - Dominique van de Loo (GGZ Pro Persona, gehouden op 09-02-2021): ‘Zingeving en positieve gezondheid in de GGZ’.
  - Paulus Blommaert (Altrecht GGZ, gehouden op 20-12-2020 vorig jaar niet vermeld): ‘Pelgrimstocht en psychiatrie’.

Voorts:

- begeleiding van Master-thesis studenten over onderwerpen zoals levensbeschouwing en psychiatrisch herstel (als eerste begeleider):
  - Lotte van der Hout (gestart februari 2019, gereed 18-11-2021), ‘De ander verstaan in open kaders. Een theoretisch onderzoek naar Fowlers faith-ontwikkelingsmodel en de toepasbaarheid hiervan in de humanistische geestelijke verzorging’.
  - Pepijn Hagenaar (gestart oktober 2019, gereed 01-04-2021), ‘Betekenisvolle waarden - een kwalitatief onderzoek naar de aandacht voor waarden in de bedrijfsartsenpraktijk’.

- Jula van Doorn (gestart september 2020, gereed 02-06-2021), ‘Voor mensen met dementie is er bijna alleen maar het nu. Een empirisch onderzoek naar hoe humanistisch geestelijk verzorgers het persoon-zijn van mensen die leven met dementie waarborgen’.
- Patrick van Wageningen (gestart november 2020, gereed 24-09-2021), ‘Piekervaringen in een humanistiek kader: de weg naar de Centaur. Een onderzoek naar de mogelijke rol van humanistisch geestelijk verzorgers in de ontwikkeling van het zelf naar aanleiding van piekervaringen’.
- Afstudeerbegeleiding als meezer:
  - Hannah Kaldewaij (gestart augustus 2020, gereed 20-04-2021), ‘Verliefdheid en seksueel verlangen in humanistisch geestelijke verzorging. Een theoretische en empirische verkenning naar verliefdheid en seksueel verlangen, van mannelijke cliënten jegens vrouwelijke humanistisch geestelijk verzorgers’.

D. PUBLICATIES (2021)

- Braam, A.W. (2021). Religion and Spirituality in Prevention and Promotion in Mental Health. In: A. Moreira-Almeida, B. Paz Mosqueiro, & D. Bhugra (Eds.), *Spirituality and Mental Health Across Cultures*. Oxford, UK, Oxford University Press, 341-359. doi: 10.1093/med/9780198846833.003.0021
- Braam, A.W. (2021). Boekbespreking: D. Denys & G. Meynen (red.), *Het tweede handboek psychiatrie en filosofie*. Tijdschrift voor Gezondheidszorg en Ethiek 31 (1), 30.
- Nieuw Amerongen – Meeuse, J.C. van, Schaap – Jonker, H., Anbeek, C., Braam, A.W. (2021). Religious/spiritual care needs and treatment alliance among clinical mental health patients. *The Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing* 28 (3), 370-383. doi: 10.1111/jpm.12685
- Steen, A., Graste, S., Schuhmann, C., Kubber, S. de, & Braam, A.W. (2021). A meaningful life? A qualitative narrative analysis of life stories of patients with personality disorders

before and after intensive psychotherapy. *Journal of Constructivist Psychology*, online. doi: 10.1080/10720537.2021.2015729

- Stigter-Outshoven, C.R.M., Sande, R. van de, Kuiper, M. de, & Braam, A.W. (2021). Using the police cell as intervention in mental health crises; qualitative approach to an interdisciplinary practice and its possible consequences. *Perspectives in Psychiatric Care* 57 (4), 1735-1742. doi: 10.1111/ppc.12743
- Visscher, A., Braam, A., Campo, J á (2021). Tussen forensische en gewone psychiatrie gaapt een gat. *Transforensische psychiatrie kan strafbare feiten voorkomen. Medisch Contact* 76 (27), 24-26.
- Vos, J. de, & Braam, A.W., (2021). An empirical study on the nature of the verbal responses of humanist chaplains. *Religions* 1080. Doi: 10.3390/rel12121080.

E. VOORDRACHTEN, LEZINGEN, CONGRESDEELNAME, ADVISERING, E.D.

- 23-25 mei 2021: European Conference on Religion, Spirituality and Health, Pre-conference workshop, onder leiding van prof. H.G. Koenig, tutorship en presentatie over ‘Longitudinal studies in religion and depression’
- 27-28 mei 2021: European Conference on Religion, Spirituality and Health, als member of the scientific board, chair van diverse sessies, en de bijdrages:
  - Introduction of the Donia Baldacchino lecture: An inauguration ‘Being in Doing’.
  - Keynote-lecture: Depression in later life and the affective dimension of religiousness and spirituality
- 24 juni 2021: RCPsych International Congress 2021 (Royal College of Psychiatry, UK), online congress. Session Religious Delusions and Hallucinations: Significance, meaning, and narrative, presentative (mede namens A. Noort) Religious delusions among Dutch mental health care patients
- Lemion, Curriculum Spoedeisende Psychische zorg
  - Meet the Expert (i.s.m. prof. R.W. Kupka): acute manie, 04-06-2021

- Meet the Expert (i.s.m. drs. M. Jongkind, klinisch psycholoog): beoordeling suïcidaliteit met de CASE methodiek, 11-10-2021
- 20 oktober 2021. De lijfelijkheid van de geest. Fenomenologie van verlies, rouw en herstel. Tweedaagse conferentie, Campus Tilburg University. Lezing: ‘Psychiatrie en bestaansvragen - van isoleercel tot ervaringsdeskundigheid’.

F. ADVISERING / COMMISSIES:

- Lid van de Scientific Board European European Conference on Religion, Spirituality and Health, online in 2021; lid en voorzitter van ontvangend comité (met de leden van FZGG) van deze conferentie gepland 2-4 juni 2022 in Amsterdam
- Reviewer voor diverse internationale psychiatrische en gerontologische tijdschriften en lid van de redactieraad van “European Journal of Ageing”, “Psyche en Geloof” en “Religions”
- Lid van de Commissie Wetenschappelijk Onderzoek van Altrecht (‘Altrecht Science’)
- Lid van het Platform Religie, Spiritualiteit en Zingeving van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie
- Vice-voorzitter KSGV, vanaf 19-11-2021 voorzitter
- Lid en (mede-) oprichter van de Federatie Zingeving en Geestelijke Gezondheid (FZGG); coördinator ten behoeve van verkenning van een richtlijn / generieke module over “Zingeving, spiritualiteit en psychische hulpverlening”.
- Consulting Editor van de “International Series in Mental Health and Religion” (KSGV).

- Lid Visitatiecommissie Psychiatrie (visiteur en lid expertgroep ‘Regionaal Visiteren’) Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie i.s.m. Registratiecommissie Geneeskundig Specialisten
- Adviseur Expertisenetwerk Zingeving Altrecht (voorheen: dienst geestelijke verzorging), t.a.v. beleid en onderzoeksprojecten.
- Akwaggz (kwaliteitsorgaan t.b.v. zorgstandaarden en generieke modules voor de GGZ): werkgroep generieke module ‘Zingeving, spiritualiteit en psychische hulpverlening’ (werktitel vanuit voorbereidende werkgroep), voorzitter. Verwachte opleverdatum medio 2022.

G. MEDIA

- Medizine (Verenigingsblad MFSU “SAMS”, geneeskunde, Universiteit Utrecht), interview door Barbara Nieuwenhuijsen & Gerben van der Meer in het themanummer ‘Geestig’, ‘In gesprek met Arjan Braam’; 2021 (2), 4-5.

– – –